

PRISIMINIMAI IR PAMAŠTYMAI APIE LEONĄ GINEITĮ

Nuo mano tėvo Leono Gineičio išėjimo praėjo beveik devyneri metai. Tai nėra daug ir prisiminimai apie jį dar labai ryškūs. Kita vertus, per tuos metus spėjo nuslūgti daugelis emocijų, kurios galėtų trukdyti bent kiek objektyviau pateikti praėjusius įvykius. Todėl manau, kad būtent dabar tinkamas metas ši bei tą apie jį parašyti.

Negaliu nepripažinti, kad mūsų tarpusavio ryšys buvo labai glaudus, tačiau sudėtingas ir prieštaringas. Būta visko: vaikiško žavėjimosi, paaugliško protesto, savotiškos tarpusavio kovos, noro suvokti, kodėl jis toks, o ne kitoks ir kitų dalykų. Tai būdinga daugeliui tėvų ir vaikų santykių. Tačiau minėtieji beveik standartiniai komponentai buvo, matyt, ryškesni, nei įprasta: susižavėjimas buvo didelis ir truko pernelyg ilgai, o protestas įgavo gilių ir skausmingų konfliktų pavidalą. Todėl šie pamąstymai yra tam tikra sintezės paieška, kai bandoma rasti aukso vidurį tarp prieštaringų išgyvenimų. Tuo tikslu stengiausi lyg ir atsiriboti nuo aptariamųjų įvykių, bandydama pažvelgti į juos tarsi iš šalies. Dėl to toliau tekste pasitelkiami inicialai L. G., o ne vartojamas žodis tėvas.

Pasakojimas suskirstytas į keturis skyrelius. Pirmajame pasakojami su L. G. kilme susiję dalykai, antrajame aprašomas mūsų bendras gyvenimas, trečiajame bandžiau aptarti L. G. kūrybą ir jos ištakas, o ketvirtajame – paskutinįjį jo gyvenimo tarpsnį.

1. Pradžios atšvaitai

Mano paauglystės laikais (apie 1960–1965 metus) mes su senele Leokadija (L. G. motina, gyvenusia su mumis Vilniuje) kasmet važiuodavome vasaroti į jos ir L. G. tėviškę – Krūminių kaimą Zarasų rajone. Važiuodavome autobusu, vykstančiu per Uteną į Zarasus. Pravažiavus Daugailių miestelį, už 5 km yra kaimas ir stotelė Jureliškis. Ten išlipdavome ir paėję apie puskilometrį vieškeliu Antalieptės kryptimi, pasiekdavome Leokadijos tėvų sodybą. Ten buvo gyvenamasis namas (gryčia), nedidelis ūkinis pastatas, susidedantis iš tvartelio ir svirno, jau gerokai apleistas sodelis, beišdžiūstanti kūdra (*sėdžiauka*), didelis senas klevas ir kiti medžiai. Prie kūdros buvo šulinys su svirtimi.

Gryčia buvo gana didelė, medinė, be kamino (dūminė), šiaudiniu stogu. Įėjus pro centrinę duris, iš kairės buvo gyvenamoji patalpa (kambarys), o iš dešinės – vadinamoji kamara. Kambario sienos buvo pajuodusios nuo suodžių ir dūmų, langai maži, grindys plūkto molio, duobėtos. Mano lankymosi metu ten gyveno dvi jau senyvos netekėjusios L. G. tetos (Leokadijos seserys) Grasilda ir Sofija, kurias vadino Grasia ir Zasia. Gerai prisimenu, kaip kiekvieną rytą Grasia pašlakstydavo kambario grindis vandenių (kad mažiau dulkėtų) ir šluodavo kambarį. Didelę jo dalį užėmė medinis stalas ir suolai aplink jį. Panašu, kad šie baldai jau buvo tarnavę kelioms kartoms, nes senelė Leokadija prisimindavo, kur sėdėjo jau seniai mirę jos giminaičiai. Be to, buvo duonkepė krosnis, kurioje Grasia dažnai kepdavo duoną. O Zasia buvo labiau linkusi dirbti vyriškus darbus. Kamaroje buvo lovos, užtiestos namie automis lovatiesėmis ir medinės dėžės audiniams sudėti (kuparai). Čia sienos nebuvo aprūkę, panašu, jog patalpa nebuvo kūrenama. Tačiau kamaroje tvyrojo ypatingas nuo drėgmės paplėkusios drobės kvapas. Gineičių gryčia buvo viena iš ilgiausiai išlikusių dūminių trobų Lietuvoje. Vieną vasarą net atvyko kažkoks etnologas, su nuostaba apžiūrinėjo trobą ir fotografavo. Aplinkiniai gyventojai jau seniai buvo pasistatę naujoviškus namus.

Tiek visų trijų Gineityčių, tiek ir kitų vietinių žmonių kalba buvo rytų aukštaičių tarmės ir slavizmų mišinys. Nespecialistui net sunku atskirti, kur viena, o kur kita. Štai vietoje *jis, ji, jie, jos* buvo sakoma *anas, ana, anys, anas*, o vietoje *vakarienė, vakarieniauti* buvo sakoma *večerėia, večerioti*. Savaitės dienos vadinosi: *paldienykas, utarnykas, sarada, četvergas, pėtnyčia, subata*.

Maistas buvo gausus ir labai riebus. Pusryčiams paprastai buvo kepami blynai kiaulienos taukuose ir valgomi su spirgių padažu. Tad taukai „per barzdą varvėdavo“. Pietums būdavo priverdama rūkytos kiaulienos bei bulvių ir padedami ant stalo dideli *bliūdai* (t. y. dubenys). Sriuba

irgi būdavo riebi, ji būdavo verdama iš runkelių (vadinamų *batviniais*) pirmą vandenį nupylus, kad nebūtų karti. Vakarienei būdavo ką tik pamelžto pieno. Kartais valgydavo virtų bulvių su rūgusiu pienu ar pieniškos sriubos. Neprisimenu, kad būtų valgoma kokių nors žalių daržovių, o jautiena buvo laikoma antrarūše mėsa, skirta nebent ubagams. Taigi, mityba buvo visai priešinga šiuolaikinėms rekomendacijoms. Grasia ir Zasia tuo metu jau mažai fiziškai dirbdavo, bet jų figūros buvo beveik idealios. Abi, pagal oficialius dokumentus, išgyveno daugiau kaip šimtą metų.

Senelės Leokadijos žodžiais, jos tėvų šeimoje gimė 11 vaikų, tačiau ne visiems likimas lėmė užaugti. Iš tų, kuriems pasisekė, gana daug buvo viengungių. Tai minėtosios Zasia ir Grasia, jų brolis Juozapas (jis buvo šeimos „galva“) ir jų sesuo Ona, kuri tarnavo pas kunigus. Leokadija, šiuolaikiniais žodžiais tariant, buvo vieniša motina. Kurti šeimas vengta iš dalies dėl nenoro dalinti ūkį. Tačiau didelė dalimi tai buvo tam tikro giminės uždarmo ir „keistumo“ pasekmė. Zasios ir Grasio charakteriai tai puikiai rodo. Jos gyveno uždari, neprisimenu, kad kas nors pašalinis pas jas ateitų, o ir jos eidavo tik į bažnyčią ar į mišką uogauti ir grybauti. Jeigu mes su Leokadija atveždavome lauktuvių, būtinai reikėdavo jas abiem po lygiai padalinti. Tada jas pasidėdavo kiekviena po savo pagalve. Vieną vasarą jos neturėjo obuolių. Todėl atnešiau pasivašinti iš jų brolio Povilo (apie jį – toliau). Kadangi obuoliai niekada nebūna vienodo dydžio, buvau apkaltinta, kad neteisingai padalinau. Kilo nemažas barnis.

Senelė Leokadija, palyginti su seserimis, buvo labiau linkusi bendrauti. Atvažiavusi vasaroti, paeiliui aplankydavo visus gimines ir kaimynus. Ji buvo tarsi vienu socialiniu laipteliu aukščiau už seseris, nes buvo siuvėja, o be to – iš Vilniaus. Todėl visi ją mielai priimdavo ir vaišindavo. Tradicinės vaišės būdavo kiaušininė su spirgiais. Seserų brolis Povilas buvo vedęs ir gyveno jau minėtame Jureliškyje. Jis turėjo penkis vaikus, kurie buvo L. G. pusbroliai ir pusseserės. Vienas iš jų, Kazys, buvo pasistatęs naują namą netoli senosios gryčios ir ten gyveno su šeima. Kiek man žinoma, L. G. rėmė pusbrolių Kazį kūrimosi metu. Vėliau jam atsilygindavo už tetų Zasios ir Grasio priežiūrą. Kartą paklausiau, kodėl jis tai daro. Jis pasakė, kad jos to nusipelnė. Pavyzdžiui, Grasia nešdavo sunkius lagaminus (*čėmodanus*) su maistu jam į Antalieptę, kai jis ten mokėsi (iki ten buvo 6 km kelio). Taigi šeima buvo solidari ir dalindavosi sunkumais. L. G. globojo tetas ir kitais atžvilgiais. Pavyzdžiui, laikui bėgant senoji gryčia pasidarė netinkama gyventi, galėjo įgriūti stogas. Tada L. G. pinigais ir rūpesčiu ūkinis pastatas buvo perstatytas: tvartelio dalis buvo nugriauta, o iš svirno padarytas nedidelis gyvenamas namelis, kuriame tetos gyveno iki pat savo mirties, globojamos Kazio šeimos narių. Kiek žinau, L. G. finansiškai rėmė ir kitus savo giminaičius. Jau vėliau, kai aš viena vykdavau į jo tėviškę, L. G. duodavo man pinigų, už kuriuos turėjau nupirkti knygų Kazio vaikams. Jis norėjo, kad vaikai skaitytų.

L. G. taip pat atvykdavo į tėviškę, bet, laikui bėgant, šie vizitai vis retėjo, kol galiausiai visai nutrūko. To priežastis buvo Kazio žmonos Elenos nepakantus požiūris į L. G. „keistumą“. Jos supratimu, išsimokslinęs giminaitis turėtų atvažiuoti nuosavu automobiliu, su žmona, gražiai apsirengęs, atvežti tradicinių lauktuvių (t. y. alkoholinių gėrimų), pasivašinti su giminėmis ir t. t. O L. G. atvykdavo vienas (nevažiuodavo nei su žmona, nei su motina, nes neva bijodavo, kad apvogt butą, jei visi kartu išvažiuos). Jis ateidavo pėsčias nuo autobusų stotelės, įsispyręs basas kojas į pigius sandalus (kojinių vasarą nemėgo), užsidėjęs aprintą kareiviškos spalvos „tarybinių turistų“ kuprinėlę, prasegtais marškiniais atraitotomis rankovėmis. Ne ką geresnis buvo ir jo elgesys: išstis dienas vaikščiodavo vienas po laukus, net per lietu, o alkoholio visai į burną neimdavo. Elenos, o ir apskritai kaimiečių, požiūriu, tai buvo keistuolis. L. G. ir pats sakydavo, kad savo atvykimu jis kompromituoja giminaičius, todėl nesą ko ten jam važiuoti. Taigi, prie giminių nepritapo. Kai, jo vizitams nutrūkus, aš viena grįždavau iš jo tėviškės, gyvai domėdavosi naujienomis. Pasigardžiuodamas valgydavo iš ten atvežtus obuolius ir sakydavo: „tėviške kvepia“ (tai buvo nedideli kvapnūs vasariniai obuoliukai).

L. G. motina Leokadija buvo vidutinio ūgio, nuo nuolatinio siuvimo šiek tiek pasikūprinusi, gana liūdno veido, žalsvomis su gintaro spalvos dėmelėmis akimis (L. G. akys buvo mėlynos). Mano atmenamu laiku Leokadija nuolat nešiojo akinius ir nedidelius auskarus (jos ausys buvo

pradurtos). Pagal to meto standartus, ji buvo gana elegantiška: nešiojo ilgas, tik ilgomis rankovėmis sukneles, ryšėdavo skarelę su mazgu iš priekio, kaip buvo įprasta kaimo moterų. Tiek Leokadijos, tiek ir jos seserų šukuosena, kiek prisimenu, visada būdavo ta pati: per vidurį plaukai buvo perskiriami į dvi dalis, ties ausimis supinama po kasą, o po to kasos surišamos į lankelį prie pakaušio. Panašu, kad taip šukuotasi nuo jaunystės iki mirties. Todėl nenuostabu, kad Leokadija buvo labai konservatyvi išvaizdos ir elgsenos atžvilgiu. Pavyzdžiui, piktindavosi, kai mano mama (L. G. žmona) nešiojo liemenėlę. Leokadijos manymu, tai esą nepadoru. Prisimenu, kaip ji sakydavo: „vaikšto pasistačius“, ir tai vaizduodavo nykščiais. Nežiūrint to, ji buvo pakankamai gera siuvėja: pati išmatuodavo ir sukirdavo. Turėjo žurnalų, kur buvo spausdinami brėžiniai (šablonai) drabužiams siūti. Nesunkiai jais pasinaudodavo, nors buvo mažaraštė (paskaitydavo tik maldaknyges ir šiaip taip pasirašydavo). Turėjo siuvimo mašiną „Zinger“, minamą kojomis. Jos pasiūtomis suknelėmis mielai vilkėdavau.

Leokadija buvo labai religinga, praktikuojanti katalikė. Dažnai eidavo į bažnyčią ir mane vesdavosi. Norėjo, kad ir aš sekčiau jos pavyzdžiu. Susidariau įspūdį, kad sūnaus atitolimą nuo religijos sunkiai išgyveno.

Ryščiausias Leokadijos bruožas, išlikęs mano atmintyje, yra tai, kad mokslas ir mokymasis jai buvo labai svarbūs dalykai. Gerai prisimenu pirmąją savo dieną mokykloje, dabartinėje Užupio gimnazijoje. Vidiniame kieme ten yra tokia terasa, ant kurios buvo susirinkę būsimojus pirmokus atlydėję tėvai ir seneliai, o apačioje – būsimieji mokiniai. Mane atvedė senelė Leokadija, ji irgi stovėjo ant terasos. Sakant iškilmingas kalbas, ji šluostėsi džiaugsmo ašaras. Jai tai buvo didesnis įvykis, negu man. Dar ir dabar matau ją prieš akis, beverkiančią iš laimės. Man pradėjus mokytis svetimų kalbų (rusų ir vokiečių), ji mėgdavo klausyti mano skaitomų tekstų. Sakydavo, kad gražu. Beje, rusiškai ji šiek tiek mokėjo, nes jos tėviškėje prie Utenos–Zarasų plento gyveno rusų sentikių šeimų, su kuriomis ji bendravo. Senelė Leokadija iki pat savo mirties stengėsi tvarkyti mano buitį, sakydama, kad „aš viską padarysiu, tik tu mokykis“. Mokslas ir mokymasis jai buvo kažkas labai svarbaus. Kaip dabar jaučiu, tai buvo jai (ir L. G.) tam tikra galimybė pabėgti nuo savo aplinkos ir jos socialinio spaudimo. Apie L. G. gimimo aplinkybes niekada su ja nekalbėjau. Šio dalyko svarba man išryškėjo daug vėliau, jai jau mirus. Štai L. G. amžininkė ir jo vaikystės draugė E. Tamošiūnaitė man jau po daugelio metų pasakojo, kad aplinkiniai vaikai kaime tyčiodavosi iš L. G. ir vadindavo ją benkartu. Ir tai nenuostabu, žinant to meto kaimo žmonių nuostatas. Persikėlus į Vilnių, ši problema, žinoma, šiek tiek sušvelnėjo, tačiau toli gražu neišnyko. Prie to labai prisidėjo sovietmečiu iš rusų atėjęs paprotys visuose dokumentuose ir buityje vartoti tėvavardžius. Todėl kiekvienas valdininkas (ir ne tik) visada iš karto atkreipdavo dėmesį, kad nėra tėvavardžio, o neretai tekdavo ir aiškintis, kodėl jo nėra. Net aš esu su tuo susidūrusi, pildydama kai kuriuos dokumentus. Pats L. G. savo kilmės tema nebuvo linkęs kalbėti, kas visai suprantama. Tačiau kartą „pratrūko“, kai aš, dėl kažko besiginčydama, pasakiau, kad galėčiau ir netekėjusi pagimdyti vaiką. Jis tada visas išraudo ir ėmė šaukti: „Tai ką, nori pasmerkti jį viso gyvenimo kančioms ir pasityčiojimams?“. Iš tokios audringos reakcijos matėsi, kad jam tai labai skaudi tema.

Leokadija labai mylėjo ir savo sūnų, ir mane. O su jo žmona ir mano motina Ona (apie ją – 2 skyriuje) sunkiai sutardavo. Jos savotiškai konkuravo. Kai L. G. palaikydavo žmonos pusę, Leokadija demonstratyviai griebdavosi už širdies, gerdavo valerijonus ir puldavo į ašaras. Laistydavo ašaromis jo laišką su padėka už suteiktą galimybę mokytis. Sakydavo: „Aš dėl jo tiek dariau, o jis...“.

Apibendrinant šį skyrelį, galima pasakyti, kad L. G. paveldėjo visus pagrindinius savo giminės bruožus. Kaip ir giminaičiai, jis buvo labai konservatyvus ir vengiantis naujovių. Pavyzdžiui, televizoriaus neįsigijo tol, kol paaugęs sūnus ėmė reikalauti, ir tik tada „leido“ žmonai jį nupirkti; telefoną įsigijo tik tada, kai instituto vadovybė pareikalavo, kad, jam dirbant namuose, būtų galima su juo susisiekti. Nors aplinkiniai jau seniai visa tai turėjo. Kitas bendras Gineičių bruožas buvo išdidumas ir nenoras taikytis prie kitų. Neprisimenu, kad būtų sakoma, jog reikia elgtis taip, kaip kiti. Netgi priešingai, buvo manoma, kad būti „ne kaip visi“ yra teigiamas dalykas. Tai buvo

pakankamai dvasiškai stiprūs, valingi žmonės. Toks buvo ir L. G. Pagaliau minėtinas iki pat mirties išlikęs domėjimasis gyvenimu ir nenoras leisti senatvės dienų lovoje. Šiuo atžvilgiu verta vėl grįžti prie tetos Grasildos, kuri senatvėje jau sunkiai paeidavo. Bet neprisimenu, kad gulėtų lovoje ir skųstųsi savo likimu. Priešingai, beveik visą dieną sėdėdavo prie lango į kelio pusę ir žiūrėdavo. Jei kas nors pro šalį pravažiudavo, kalbos būdavo visai dienai. Būdavo aptariama, kas pravažiavo, kokių tikslu, kokie arkliai ir t. t. L. G. elgėsi visai panašiai: kol buvo sąmoningas, domėjosi, kas vyksta aplinkui. Jau buvo likę vos kelios dienos gyventi, o jis dar apgailestavo, kad nepamatė bibliotekoje naujų knygų ekspozicijos (apie tai žr. 4 skyrių).

2. Margaspalvis kasdienybės audinys

Su L. G. kartu pragyvenome pusę amžiaus – nuo mano gimimo (1953 m/) iki jo mirties (2004 m.). Iki 1962 metų gyvenome Antakalnyje, Vasaros g. 2, netoli nuo psichiatrinės ligoninės. Šis medis dviejų galų namas stovi iki šiol. Vienoje jo pusėje gyveno buvęs savininkas (jį vadino tai Klimu, tai Klimuku), o kitoje – mes. Dar viena šeima gyveno antrame aukšte (*salkoje*). Mūsų šeimą sudarė L. G., jo žmona Ona, motina Leokadija ir aš, o vėliau (1959 metais) gimė mano brolis Otonas.

L. G. tuo metu kasdien vaikščiojo į darbą institute, kuris buvo netoli, todėl vidudieniais pareidavo namo pietauti. Tada pasakodavo įvairius nutikimus, kurių herojus buvo Korsakas, ir visi smagiai juokdavosi. Tuomet aš, aišku, nesupratau, kas tas Korsakas, bet gerai prisimenu su juo susijusį skardų L. G. juoką (kuris vėliau jam jau nebebuvo būdingas). Kitas tuomet minimas asmuo buvo Mikšytė, kuri buvo pateikiama kaip pavyzdys, kokiai nereikia būti. Matyt, ji buvo ironiška ir nenuolankaus būdo. L. G. dažnai dirbdavo ir namuose. Tada reikėdavo laikytis visiškos tylos, vaikščioti ant pirštų galiukų. Gerai prisimenu baltas duris, už kurių buvo kažkokia paslaptis: tėvelis dirba. Darbas buvo labai gerbiamas, ypač senelės Leokadijos.

Po darbo dažnai išeidavome su L. G. kartu pasivaikščioti. Eidavome prie Neries, į miškelius už Antakalnio kapinių ar į Belmonto parką. L. G. atkreipdavo mano dėmesį į įvairius gamtos reiškinius, augalus, paukščius, sakydavo jų pavadinimus. Mėgo švilpauti, pamėgdžiodamas paukščius (taip jam pavykdavo prisivilioti paukščius atskristi arčiau, ypač pelėdas), pagiedoti gaidžio balsu (tam buvo naudojama ištempta žolė), išdrožti ką nors iš medžio. Prisimenu, kaip pagamindavo lanką su strėlėmis, kuriuo šaudydavome, ar dūdelę. Kartkartėmis ką nors padainuodavo. Gamtoje jis jautėsi kaip namie. Mėgo maudytis ir degintis saulėje. Motina jam buvo pasiuvusi mažą baltą kepurėlę, panašią į vyskupo. Ją ir užsidėdavo saulės vonių metu. Kartais įsitaisydavo ant kalnelio prie pat namo. Pasiimdavo kokią knygą paskaityti.

Tuo metu L. G. turėjo draugą vardu Simonas, kuris gyveno netoli Vingio parko. Kartais ilgai važiuodavome pas jį troleibusu, o po to visi eidavome į parką. L. G. su Simonu visą laiką kažką kalbėdavo, o aš nuobodžiaudama trindavausi aplink. Tai buvo vienintelis L. G. draugas, kurį prisimenu.

Išliko atmintyje tuometinis pokalbis su L. G. apie mirtį. Tada jis pasakė, kad po jo mirties ant kapo pasodinčiau ąžuoliuką. Mintis buvo tokia, kad jis tarsi persikūnys į šį galingą medį. Galiu paminėti ir jo vyriškus auklėjimo metodus. L. G. visada formavo požiūrį, kad bijoti yra gėda. Prisimenu medinį ir jau sutręsusį slidininkų trampliną Antakalnyje, į kurį vaikystėje bandžiau įlipti. Diena buvo vėjuota, statinys siūbavo ir buvo baisu lipti iki viršaus. Iš apačios girdėjau L. G. balsą: „Lipk iki galo! Iki galo!!!“ Šį balsą girdžiu iki šiol, kai nesiryžtu ko nors iki galo padaryti.

1962 metais L. G. gavo trijų kambarių butą tuo metu naujame daugiabutyje Gerosios Vilties gatvėje 4–43. L. G. gyveno atskirame kambaryje. Ten stovėjo jo metalinė lova, pusbrolio Kazio gamybos baltai dažytos knygų spintos ir rašomasis stalas. Šiame bute pragyvenome iki pat jo mirties. Dabar Vingio parkas tapo nuolatinių pasivaikščiojimų vieta. L. G. visada sakydavo, kad toks parkas šalia yra „didelis gėris“. Čia L. G. bėgiodavo ir darydavo įvairius pratimus. Būdavo, iš pušies žievės išsidrožia tokį skrituliuką (kurį vadindavo kėliku), pamėtėja jį aukštyn ir gaudo. Kai taip elgdavosi jau senyvame amžiuje, sukeldavo aplinkinių nuostabą ir šypsenas. L. G. į tai

nekreipdavo jokio dėmesio. Parke mes aptardavome visas dienos naujienas ir daugelį kitų dalykų. Visur jis mėgdavo išryškinti esmę. Štai, pavyzdžiui, jeigu aš imdavau pasakoti apie kokį nors matytą filmą ir pernelyg išsiplėsdavau į detales, jis mane nutraukdavo, klausdamas: „Kokia to filmo koncepcija? Sakyk koncepciją vienu sakiniu.“ Tai nebūdavo lengva, tačiau ugdė esmės suvokimą ir sugebėjimą ją išreikšti.

Parke L. G. turėjo pažįstamų, su kuriais šiek tiek bendravo. Mums čia persikėlus, Vingio parke sutikdavome A. Sniečkų. Jis buvo šiek tiek pažįstamas su L. G., visada draugiškai sveikindavosi, kartais ištardamas kokią frazę. L. G. jautėsi pamalonintas, džiaugėsi A. Sniečkaus demokratiškumu. Pastarasis vaikčiodavo lydimas žymiai už save aukštesnio vyriškio juoda odine striuke. Parke taip pat sutikdavome bėgiojantį kalbininką K. Ulvydą. Jis net žiemą bėgiodavo su trumpa sportine apranga. L. G. žavėjosi šiuo žmogumi ir sakė, kad bėgiojimas K. Ulvydai padėjo atsikratyti daugelio ligų. Jau vėliau L. G. susipažino su A. Česnavičiumi. Pastarasis žavėjosi L. G. erudicija, ypač astronomijos srityje ir sakydavo, kad ir aš turėčiau semtis iš jo žinių. Jau seni būdami, abu bendraudavo Vingio parke.

Laikui bėgant, L. G. po truputį perėjo prie darbo namuose. Iš pradžių nueidavo į institutą po pietų, o vėliau – tik esant reikalui ar į seminarą. Tada popiečiais eidavo į bibliotekas. Tapęs labiau namisėda, savo išvaizdai ir elgesiui ėmė skirti vis mažiau dėmesio. Mėgo sakyti, kad už instituto ribų jis yra privatus asmuo ir niekam nieko neprivalo. Todėl drabužius dažnai nešiodavo iki visiško susidėvėjimo, vengdavo juos skalbti (neva nenorėdamas apkrauti žmonos papildomu darbu). Mintis, kad galima būtų įsigyti skalbimo mašiną, jam buvo visai svetima. Iš motinos buvo išmokęs drabužius susisiūti ir susiadyti. Po jo mirties radome kojinių, kurios skirtingais siūlais adytos bent dešimt kartų. Nors pinigų naujoms nusipirkti tikrai nebūtų stigę. Kartais net vengdavau su juo kur nors eiti būtent dėl jo išvaizdos, nes būtų buvę nemalonu susitikti kokį pažįstamą. Ir jis tai suprato, tačiau nedarė nieko, kad tai pasikeistų.

Sekmadienis būdavo ypatinga diena. Kai mes su broliu buvome paaugliai, po pusryčių būdavo „kultūrinės valandėlės“. Visi susėsdavome (L. G. viduryje, o mes iš kraštų) ir vartydavome kokią nors iliustruotą meno ar gamtos knygą. L. G. komentuodavo. Kai užaugome, šios valandėlės nutrūko. Tačiau L. G. sekmadienio darbotvarkė nesikeitė dešimtmečiais: apie 12 val. jis išeidavo ilgam pasivaikščiojimui po Vilniaus apylinkes. Pasiimdavo žiūronus ir didinamuosius stiklus gamtai stebėti (pastarieji beveik visada būdavo jo kišenėje). Kartais pasiimdavo ir mane ar mus abu, bet labai retai. Kai mes pavargdavome, įsodindavo mus į autobusą, o pats vaikščiodavo toliau. Tai būdavo lėtas slampinėjimas be tikslo, besidairant aplinkui. Kartais rudeniį grybaudavome. Kiek aš galiu prisiminti, nebuvo nė vieno sekmadienio, kad L. G. nebūtų ėjęs į savo įprastinį žygį, išskyrus sausio 13-ąją, kai visur buvo pilna tankų, taip pat senatvės dienas po kataraktos operacijos (apie tai žr. toliau). Tos kelionės trukdavo iki vėlaus vakaro. Todėl sekmadienio vakarai man buvo paženklinti ilgo ir nerimastingo laukimo, kada pasigirs skambutis į duris. Kai buvo jau senyvas ir tamsiais žiemos vakarais ilgai negrįždavo, pykdavau ir priekaištaudavau. Jis atsakydavo, kad jam labai svarbi laisvė ir jis negalys jos atsisakyti. Išėjęs į gamtą, jis užmirštą viską, taip pat – kiek yra valandų. Žiūrėti į laikrodį esąs suvaržymas.

Atostogų leidimo būdas, laikui bėgant, keitėsi. Mums gyvenant Antakalnyje, vasarą vienas iškeliudavo į tolimas keliones, į Kaukazą ar pan. Vėliau atostogos persikėlė į Lietuvą (kiek pamenu, vieną vasarą praleido kažkokiose Salose, pas valstiečius). Po to visai nustojo važinėjęs, tik darbą prie stalo vasarą pakeisdavo gamtos stebėjimu. Turėjo mikroskopą, todėl atsinešdavo iš kūdros vandens ir ištisas dienas stebėdavo per mikroskopą įvairius vandens gyvūnelius. Galiausiai, kaip pats prisipažino, ir tai išsisėmė. Tada atostogos vis labiau darėsi panašios į darbo metą, o tiksliau sakant, jų visai neliko. Tai, aišku, neprisidėjo prie sveikatos stiprinimo. L. G. nemėgo, kad bute lankytųsi pašaliniai. Jei ateidavo kokia žmonos draugė, kentė „dantis sukandęs“, o kartais ir parodydavo nepasitenkinimą. Pokalbiai su manimi dažnai virsdavo aštria polemika. Todėl vyresniame amžiuje vieninteliai draugai buvo darbo stalas ir gamta. Namuose L. G. taip pat nevengė vadinamųjų „vyriškų“ darbų, net santechniko vaidmenį atlikdavo. Ką nors sutaisyti ar

sumeistrauti laikė savo vyriška pareiga ir garbės reikalu. Virtuvės darbus, priešingai, laikė „bobiškais“ ir į juos nesikišo, nors pavalgęs savo dubenėlį pats išsiplaudavo. Kartą mes su mama dviem savaitėms išvykome ilsėtis prie jūros ir palikome L. G. vieną. Kaip vėliau paaiškėjo, jis toli gražu nebadavo: išsivirdavo bulvių ar kitko. Be to, jis laikė savo pareiga išplauti grindis ir užraugti kopūstų žiemai. Pastarųjų pjaustymas trukdavo gerą pusdienį ir liko atmintyje kaip jaukių pašnekesių laikas (mano darbas buvo sumušti kopūstus, kad išsiskirtų sultys ir prasidėtų rūgimas).

Nežiūrint aptarto individualistinio charakterio, L. G. niekada nenustojo domėtis visuomenės gyvenimu. Sovietmečiu prenumeruodavo ir skaitė laikraščius, o vėliau, jiems pabrangus (L. G. visada buvo taupus net iki smulkmenų), tenkindavosi televizoriaus žiūrėjimu. Čia dera aptarti jo politines pažiūras.

L. G. nebuvo drąsus žmogus, matyt, dėl patirto nesaugumo jausmo vaikystėje. Jis bijojo daug ko: ligų, vagių, politinių represijų. Todėl visada stengėsi neatskleisti savo pažiūrų, kaip jis vadino „neužsiangažuoti“. Į komunistų partiją nestojo, bet ir disidentu nebuvo. Nors laikėsi pasyviai, buvo didelis patriotas. Kai prasidėjo tautinis atgimimas ir per televizorių rodydavo Sąjūdžio mitingus, pastebėdavau, kad jam rieda ašaros. Paslapčia jas nubraukdavo. Kartą tyčia paklausiau, ko verkia. Pasakė: „Negi nesupranti, tikrų tikriausia istorija“. Pats mitinguose, kiek žinau, nesilankė, Sąjūdyje nedalyvavo. Kai atsitiktinai patekau į Sąjūdžio iniciatyvinės grupės steigiamąjį susirinkimą MA rūmuose ir papasakojau įspūdžius, labai domėjosi. Tautinę ir kalbinę žmonijos įvairovę L. G. laikė didele vertybe, o į rusifikaciją, niveliaciją ir globalizaciją žiūrėjo neigiamai. Sakydavo, kad be savo kalbos ir jos turtingumo negalima literatūrinė kūryba, kad išmokta kalba nieko vertingo negalima sukurti. Kita vertus, L. G. labai nemėgo įvairaus poniškumo ir pasipūtimo, neigiamai žiūrėjo į didelius socialinius skirtumus. Todėl šiek tiek prijautė socializmo idėjoms. Kadangi pats nebuvo linkęs kaupti turtą, socialiniu požiūriu sovietinė tvarka jam neatrodė bloga. Jis visada buvo už viešojo, o ne privataus sektoriaus plėtrą. Prisimenu, kad tarpukario Lietuvos gyvenimą apibūdino taip: „Kaune buvo daug ponų, kurie vežiojo šunis automobiliais ir šėrė šokoladu, o jauniems žmonėms (ir jam pačiam) tekdavo, atvažiavus laikyti egzaminų, praleisti naktį bažnyčioje, pasislėpus už piliorių, kad neišvarytų.“ Tai, L. G. manymu, nebuvo normalu.

Galiausiai reikėtų aptarti L. G. santykius su moterimis. Kaip man susidarė įspūdis, šioje srityje glūdėjo gilus prieštaravimas. Viena vertus, jis, kaip ir visi, ilgėjosi artimo žmogaus, taip pat ir moters. Kita vertus, stipresnio charakterio ir intelekto moterys, matyt, jį gąsdino. Santykiai su jomis nesiklostė. Iš tokių minėdavo dvi: fotografę O. Pajedaitę ir poetę I. Jašinskaitę. Pirmąją visada charakterizuodavo kaip pernelyg aktyvią. Kalbėdamas apie santykius su antrąja, kartą pasakė, kad kai abu yra stipraus intelekto ir nuolat kalba, intuicija jam sakanti, kad nieko gero iš to nebus. Todėl, matyt, ir linko prie tokių, kurios mažiau kalba, o daugiau klauso. Toks požiūris visai nestebina, jis būdingas daugumai vyresnės kartos Lietuvos vyrų. Galbūt bandydamas mane įspėti, lyčių santykius L. G. yra ne kartą apibūdinęs taip: „Vyras visada yra agresorius, o moteris auka“. Akivaizdu, kad auka negali būti artimu žmogumi. Taip ir atsitiko. Čia dera pridurti, kad lyčių santykių problemomis L. G. mažai domėjosi, o jo pažiūros šiais klausimais gana eklektiškos.

L. G. žmona ir mano motina Ona Petrėnaitė-Gineitienė buvo nuolaidaus būdo. Namuose ji visada buvo vadinama Mamate. Jiems su L. G. besiruošiant kurti šeimą, jų kolegė V. Zaborskaitė neva pasakiusi Petrėnaitėi: „Kiek jis (t. y. L. G.) nesugyvenamas, tiek tu sugyvenama. Todėl ir gyvensit“. Ši formulė įsikūnijo tikrovėje: L. G. žmona buvo prisitaikančioji pusė. Ji apskritai nebuvo iš tų žmonių, kuriems svarbu, ko jie patys nori. Štai dar visai neseniai ji man prisipažino, jog K. Korsakas ją tikinęs, kad reikia dirbti mokslinį darbą (kai susipažino, abu dirbo viename institute), o L. G. ją įtikinęs, kad reikia ištekėti ir turėti vaikų. Tačiau kiekvienas prisitaikymas irgi turi savo ribas. L. G. žmonos prisitaikymas daugiau reikėsi, kaip buitinis sugyvenimas, tačiau į jo filosofinių interesų ji nepalaikė. Tai iš dalies sąlygojo vėlesnį santykių atšalimą. Savo vaikystėje nuolat girdėdavau tokius žmonos apibūdinimus: subobėjo, suvištėjo, višta, ir t. t. Jau tada pastebėjau ir paklausiau L. G., kodėl jis su mama niekur kartu neina. Tada jis man atsakė: „Kai užaugsi, suprasi“. Jau gerokai vėliau į tą patį klausimą atsakė, kad, pavyzdžiui, koncerte ji ne

muzikos klauso, o žiūri, ar gerai atrodaš žiedas ant piršto. Kartą, po eilinės mamos kritikos, aš (gana įžūliai) paklausiau: „Kodėl tu ją pasirinkai? Juk galėjai vesti kokią kitą?“ Mano nuostabai, L. G. tada atsakė, kad nelabai buvę iš ko rinktis. Atrodo, kad savo galimybes vertino gana kritiškai.

Atotrūkis tarp sutuoktinių ypač išryškėjo tada, kai L. G. žmona po kelių nedarbo metų pradėjo mokytojauti. Tada ji ėmė dalyvauti savo mokyklos ir mokytojų namų organizuojamuose renginiuose, ekskursijose, pirkti drabužius, puošti. Po pakankamai neturtingos jaunystės užsidirbo pinigų, ėmė domėtis papuošalais, juos kolekcionuoti, atnaujino savo baldus. Tai dar labiau tolino ją nuo vyro, kuris laikėsi principo – kuo mažiau daiktų. Abu ėmė gyventi savo gyvenimus. L. G. visur eidavo vienas, taip pat ir į koncertus (ypač mėgo Bethoveną), parodas ir kt. Mirus L. G. motinai, žmona ėmė tvarkyti visą namų ūkį, gamino maistą, o L. G. užsiėmė savais interesais. Senatvėje jų nesutarimai aprimo, jie tarsis vėl kiek suartėjo. Kartu valgydavo pusryčius, aptardavo naujienas, aktualijas. Tada man ėmė atrodyti, kad jie visai gera pora.

L. G. požiūrį į žmoną gerai iliustruoja įrašai jai dovanotose knygos: „Žmonos smulkiųjų daiktų kolekcijai“ (*Žybsniai*); „Žmonai, rūpestingajai mano raštų laikytojai“ (*Gyvybės metai*); „Žmonai. Dar vienas „daiktytis“...“ (*Išėitis*).

Kaip jau minėjau, mano požiūris į L. G. keitėsi nuo vaikiško idealizavimo iki galbūt net per didelio kritiškumo. Nežiūrint to, vaikystėje ir ankstyvoje jaunystėje patirti įspūdžiai neištrinamai įsirežė į sąmonę ir pasąmonę. Man nuolat primenamas „aukos“ vaidmuo ir nusivylimo moterimis apskritai nuotaikos, sklindančios iš tėvo, neugdė manyje teigiamo žmonos ir motinos vaidmens supratimo. Netgi atvirakščiai, šis vaidmuo man visada siejosi su „žlugimu“. Atrodė, nieko nėra baisesnio, kaip tapti „višta“. Kita vertus, kiek aš jaučiau, L. G., nors ir gyvai domėjosi mano moksliniais pasiekimais, nebuvo patenkintas, kad aš nesukūriau šeimos ir neturiu vaikų. Tačiau sampratos, kaip tai suderinti, nebuvo. Kalba šiais klausimais nesirišo, nes jo sąmonėje irgi vyravo formulė „arba, arba“, t. y. arba visiškai atsivadimas dvasiniams siekiams, arba „višta“.

3. Gyvenimo kaip misijos idėja

Skirtingai nei visiškai dauguma žmonių, L. G. nemanė, jog pakanka „gyventi, kad gyventum“. Jis buvo įsitikinęs, kad jam yra skirta ypatinga „misija“, kad jis turi kažką ypač svarbaus nuveikti. Ši idėja buvo labai stipri ir apimanti visą jo asmenybę. Ji buvo ta varomoji jėga, kuri vertė jį visą gyvenimą atkakliai dirbti. Turint tai omenyje, visai nenuostabu, kad L. G. mažai rūpėjo dalykai, kurie svarbūs daugumai žmonių, būtent – giminystės ryšiai, socialinis statusas, titulai, taip pat visa tai, kas vadinama gyvenimo malonumais.

Susidaro įspūdis, kad „misijos“ turinys ryškėjo pamažu. Nors L. G. užsimindavo apie biologinę ir kultūrinę misijas (čia turima omenyje vaikai ir literatūrologo darbas), bet esmė vis dėlto glūdėjo svarbiausių egzistencijos klausimų sprendime (kaip jis mėgo sakyti, reikia surasti bent jau „labiausiai patenkinančius atsakymus“). Knygelėje „Siekis“ ši misija apibūdinama taip: „Susigaudyti: kas, kur, kodėl esu“ (čia dar galima pridėti – „kam esu“). Šie klausimai jam nedavė ramybės visą gyvenimą. Maža pasakyti, kad jis domėjosi jais, veikiau jis buvo jų apstėtas, tai buvo jo *idee fixe*.

Susipažinusiam su psichoanalizės pagrindais šiuolaikiniam žmogui akivaizdu, kad minėtoji L. G. „misijos idėja“ yra susijusi su jo „neteisėta kilme“ ir šios aplinkybės sukeltais išgyvenimais ankstyvoje vaikystėje. Kas iš šalies žiūrint gali atrodyti, kaip neverta dėmesio socialinių prietarų sritis, mažam vaikui, matyt, virto savo egzistencijos neaiškumo ir netikrumo pojūčiu, kuris vėliau virto „metafiziniais klausimais“. Visai natūralu, kad vaikas nepajėgė suvokti savo ypatingumo kilmės ir jo sąmonėje tai įgijo smarkiai perdėtą pavidalą. Taigi, visai suprantami bandymai išsiaiškinti ir pagrįsti savo egzistencijos tikslą bei prasmę dar tokiaame amžiuje, kai kitų vaikų tai visiškai nedomina. Dar galima pridėti dėl socialinės atskirties atsirandančius kompensacinius mechanizmus: „Jūs su manim šitaip..., tai aš jums parodysiu, koks aš svarbus“.

Mano pastebėjimu, L. G. net senyvo amžiaus nebuvo visiškai įsisąmoninęs savo siekių sąsajos su jų kilmės aplinkybėmis. Jeigu jis būtų įstengęs tai padaryti, būtų galėjęs pažvelgti į juos tarsi iš šalies, o gal ir visai nuo jų „išsigydyti“. Bet tokiu atveju jis būtų buvęs visai kitoks žmogus, negu buvo tikrovėje. Manau, kad taip neįvyko todėl, kad tarpukario Lietuvos švietimas, formavęs L. G. asmenybę, pabrėžė asmeninius ir visuomeninius idealus, o Z. Froido ir kitų psichoanalitikų darbai, kurie išryškino neišspręstų vaikystės konfliktų svarbą asmenybės raidai, buvo mažai žinomi. Neprisimenu, kad L. G. būtų skyręs šioms idėjoms bent kiek dėmesio, ir tai stebina, žinant jo interesų platumą (domėjosi botanika, astronomija ir kt.). Matyt, nesąmoningai šios idėjos jam buvo „nepatogios“. Čia verta pridėti, kad L. G. visada manė, kad siekiai yra proporcingi įgimties sugebėjimams (kaip jis vadino, „potencijai“). Kartą kaip šio dėsni pavyzdį jis pateikė save, duodamas suprasti, kad jo pasiekimai rodo jo gabumus (apie kuriuos jis apskritai buvo gana geros nuomonės, bent jau sprendžiant iš žodžių). Kadangi aš pažinojau daug negabių žmonių, kurie atkakliai siekė savo tikslų būtent ten, kur jie mažiausiai gabūs, tai laikausi nuomonės, kad siekiai kyla visai ne gabumų pagrindu. Todėl minėtame pokalbyje pasakiau: „Tu išėjai iš kaimo ir siekei mokslo ne tiek dėl savo gabumų, kiek dėl to, jog kaimo bendruomenėje jauteisi izoliuotas ir norėjai iš jos išsiveržti“. Po šios replikos L. G. susimąstė ir galiausiai sutiko, kad būta ir šito. Be to, visai tikėtina, kad L. G. sąmonėje vyko vaikystės skriaudų „išstūmimo į pasąmonę“ procesas ir jis vengė šiuos klausimus nagrinėti. Tuo labiau, kad toks nagrinėjimas būtų vertęs pripažinti save buvus nuskriaustą, o tai nesiderino su ambicinga L. G. prigimtimi. Žymiai „patogiau“ buvo galvoti, kad jam skirta ypatinga misija ir ją nuosekliai vykdyti. Galiausiai, tokios nuostatos apsaugojo jį nuo nuolatinio savo kompleksų gvildinimo ir nukreipė į kūrybą. Čia galima retoriškai klausti, ar kūryba apskritai nėra tam tikros vidinės nedarnos kompensavimo būdas? Juk laimingam žmogui ir taip gera gyventi, nereikia nė kūrybos.

Aptartieji dalykai didele dalimi paaiškina L. G. polinkį būtent į panteistinę pasaulėžiūrą. Iš tiesų, vienovės su gamta išgyvenimai galėjo iš dalies atstoti vienovės su žmonėmis trūkumą. (Panašu, jog panteistinė pasaulėjauta ir pasaulėžiūra ypač būdinga vienišiams žmonėms, kurie save suvokia labiau gamtos, o ne žmonijos kontekste). Be to, vienovę su gamta lengvai galima, o ir geriausia, išgyventi vienam. O religinės praktikos yra bendruomeninės prigimties.

Dėl tų pačių priežasčių L. G. nelabai sekėsi rasti savo „mokymo“ pasekėjų. Per didelis buvo atstumas nuo kitų žmonių ir per dideli reikalavimai jiems. Jis niekaip negalėjo suprasti, kaip žmogus gali nesidomėti pasaulėžiūros klausimais. Kadangi jis manė, kad tai, kas svarbu jam, savaime turi būti svarbu ir kitiems, kitokių polinkių žmonės nusipelnėdavo paniekos ar bent abejingumo. Jo daug kur išsakyto „nusivylimo“ savo žmona viena iš priežasčių irgi, matyt, buvo jos abejingumas pasaulėžiūros klausimams. Jau ankstyvoje paauglystėje jis bandė ir mane įtikinti, jog būtina „susidaryti pasaulėžiūrą“. Kam gi to reikia, man ilgą laiką liko neaišku. Vėliau gi ėmė atrodyti, kad „susidaryti pasaulėžiūrą“ reiškia įsprausti sudėtingą ir prieštaringą tikrovę į tam tikrą pažiūrų schemą. Iš dalies, matyt, taip ir buvo, nes L. G. dažnai atrodė kaip žmogus, turintis nepajudinamą (o tuo pačiu ir sustabarėjusią) nuomonę visais klausimais. Kartais buvo galima tiksliai numatyti, ką jis koku nors klausimu pasakys. Todėl laikui bėgant, mano naivus vaikiškas susižavėjimas tėveliu blėso, užleisdamas vietą kritiškumui. Dar vėliau, kai teko giliau susipažinti su šiuolaikiniais gamtos mokslais, būties vienovės koncepcija ėmė atrodyti beveik triviali. Iš tiesų, prieš daugelį amžių, kai žmonės matė daugybę vienas su kitu lyg ir nesusijusių reiškinių, būties vienovės įžvalga buvo išties geneali (kaip ir, pavyzdžiui, idėja apie atomus). Dabar gi sukaupta daugybė faktų, rodančių gyvosios ir negyvosios gamtos, kūno bei psichikos ir kitas sąsajas. Šių naujų dalykų įprasminimo aiškiai trūksta L. G. kūrinuose. Mano manymu, stipriausios šių kūrinių pusės yra būties vienovės koncepcijos istorinės raidos analizė ir panteistinės pasaulėjautos raiška poetine forma.

Šiuolaikinio konteksto stoka ir tam tikra arogancija, pateikiant savo idėjas, neabejotinai neigiamai atsiliepė L. G. filosofinių knygų populiarumui. Nors L. G., prisimenu, šaipydavosi iš komunistų partijos laikraščio pavadinimo *Tiesa*, bet savo knygelę pavadino *Užuominos apie*

svarbiausia. Gavusi šią knygėlę, prisimenu, pasakiau: „Iš kur Tu žinai, kas kam yra svarbiausia? Gal kitam svarbiausia, pavyzdžiui, seksas?“. Ir dabar manau, kad toks pavadinimas šokiruoja ir atbaido skaitytojus. L. G., aišku, į tai atsakytų: „Kam svarbiau kiti dalykai, tegu neskaity“. Bet norint turėti pasekėjų, tai nėra pati geriausia laikysena.

Padovanojęs man savo *Būties vienovę*, L. G. užvedė kalbą apie įspūdžius. Pasakiau, jog būtų pravertęs platesnis įvadas į panteizmą, paaiškinant jo skirtumą nuo įvairių religijų, kurias žmonės geriau žino. Be to pastebėjau, kad knygoje visai ignoruojamas religijos socialinis vaidmuo, kad religija – ne tik deizmas ar teizmas, bet ir tam tikras socialinės integracijos būdas. L. G. tada gana piktai atkirto, kad su religija jis nenorįs turėti nieko bendro. Trumpai tariant, L. G. rašė, ką matė reikalinga rašyti, mažai galvodamas apie skaitytojo poreikius. Matyt, jis įsivaizdavo skaitytoją kaip savo *alter ego*, kuris viską suprastų iš pusės žodžio, bet iš tiesų tokių labai mažai. Ne veltui Kristus bylojo minioms palyginimais, t. y. joms suprantamu būdu. Dar galima paminėti tą aplinkybę, kad L. G. nesistengė įsitraukti nei į filosofų, nei į rašytojų bendruomenes, o jo kūryba atsidūrė kažkur tarp filosofijos ir grožinės literatūros. Visos aptartosios aplinkybės ir lėmė tai, kad L. G. beveik nepatyrė jokio savo kūrybos pripažinimo. Tai ypač liūdna sakyti, žinant, kiek dvasinių pastangų jis į ją įdėjo. Kita vertus, kaip daug kur pabrėžė ir pats L. G., jo kūryba yra apie amžinas temas ir todėl nesensta.

Kaip jau minėjau, jo „kultūrinė misija“ buvo lituanistika. Čia jis irgi dirbo, ką galėjo. Pasirinkimas tyrinėti senesnę literatūrą iš dalies buvo sąlygotas politinių aplinkybių (šioje srityje buvo mažiau ideologinių suvaržymų), taip pat jo polinkio į klasikinius (laiko patikrintus) dalykus. Iš naujesnės literatūros jam patiko J. Marcinkevičiaus, J. Strielkūno ir K. Bradūno poezija. Pastarąjį skaitydavo ir man duodavo skaityti kažkur gautų ranka rašytų sąsiuvinį pavidalu dar giliu sovietmečiu. Daugelio kitų poetų atžvilgiu buvo nusiteikęs skeptiškai. Ypač tų, kurie bandė eksperimentuoti su forma, kaip, pavyzdžiui, S. Geda (sakydavo „ne Geda, o gėda“). Jam patiko paprasta, aiški poezija, o dirbtinių naujovių ir eksperimentavimo siekiai buvo visai svetimi.

4. Pabaiga

Žmogaus gyvenimo pabaiga paprastai palieka ypač ryškų pėdsaką aplinkinių atmintyje. Be to, joje tarsi vandens laše atsispindi visas jo gyvenimas. Todėl norisi detaliau aptarti būtent šį baigiamąjį L. G. gyvenimo tarpsnį.

Iš pradžių reikia pasakyti, kad, lyginant su dauguma žmonių, L. G. buvo pakankamai sveikas žmogus ir jokiomis rimtomis ligomis nesirgo. Atrodė taip pat pakankamai sveikai: nors buvo nedidelio ūgio, bet proporcingo kūno sudėjimo, veido spalva buvo sveikai rausva, antsvorio neturėjo. Senatvėje atrodė net liesesnis, nei turėtų būti. Bendrą įspūdį gadindavo tik dažnai pasirodanti gaiži ir niūri veido išraiška. O kartais, priešingai, atrodė ramus, džiugus ir šviesus pagyvenęs vyras, kuris man kartais primindavo Joną Paulių II.

Gera L. G. sveikata buvo ne tiek prigimties, kiek jo nuolatinių pastangų rezultatas. Valia ir savidisciplina buvo jo kasdienybė. Nuolatiniai pratimai, apsiprausimas šaltu vandeniu, vaikščiojimas ir bėgiojimas gamtoje tam labai padėjo. Be to, jo valia „nepasiduoti“. Kai aš dar buvau vaikas, L. G. gavo kažkokį kojos nervo uždegimą. Tada seselė ateidavo suleisti vaistų. Dėl šio uždegimo pasekmių visą gyvenimą šiek tiek šlubčiojo, nes nesveikoji koja buvo gerokai silpnesnė ir net pažiūrėti daug plonesnė. Vėliau dėl to į medikus nesikreipė, pats reguliariai šią koją mankštino. Prisimenu sakant, kad tik „valios pastangų“ dėka įstengia normaliai vaikčioti. Dar gydėsi nagų grybelį. Dar buvo kataraktos operacija senatvėje, aptarta toliau. Tai, ko gero, vieninteliai atvejai, kai mačiau L. G. besigydančią. Šiaip medicinos ir medikų labai vengė. Sunkiai prisiversdavo atlikti profilaktinius sveikatos tikrinimus, kurie buvo vykdomi specialiojoje poliklinikoje, kuriai priklausė. Prisimenu, kaip šios poliklinikos administracijai net rašė kažkokį prašymą, kad atleistų nuo šių tikrinimų. Peršalimo ligas, kurios, deja, jį „lankydavo“ gana dažnai, prasiugdavo, laikydamasis įprastos darbotvarkės. Neprisimenu, kad gulėtų lovoje. Rytą ją užklodavo

lovatiese ir ji būdavo paliekama ramybėje iki pat vakaro. Susidaro įspūdis, kad lovos ir gulėjimo savotiškai net bijojo.

L. G. buvo įsitikinęs kūno ir dvasios vienvone. Todėl pagrindinis kūno negalavimų gydymo būdas jam buvo valia, pagal principą „nepasiduok ir praeis“. Jis manė, kad negalavimai turi praeiti savaime. Nemėgo ta tema kalbėti, slėpė juos nuo artimųjų. Kartą pastebėjau, kad keistai svyruoja. Paklausiau, kas jam yra. Supyko, ko lendu ne į savo reikalus. Toks elgesys neprisidėjo prie geros nuotaikos namie.

Kaip jau minėjau, L. G. buvo būdinga padidėjęs jautrumas įvairioms bakterijoms ir nešvaros baime. Pateiktą maistą pirma detaliai apžiūrėdavo, pauostydavo ir tik po to pradėdavo valgyti. Gal todėl jo imuninė sistema nebuvo labai stipri. Taip manau ne tik dėl dažnų peršalimo ligų (ypač senatvėje), bet taip pat todėl, kad dažnai jam supūliuodavo net menkiausia žaizdelė. Tai papasakojau vienam savo asmeniškai pažįstamam gydytojui, kuris pasakė, kad tai silpnos imuninės sistemos požymis ir pridėjo pranašiškus žodžius: „Mirs nuo kraujo užkrėtimo“. Iki mirties tada dar buvo likę gal 15 ar daugiau metų. Kažkur buvau girdėjusi nuomonę, kad senatvėje reikia vengti sunkių fizinių pratimų. Todėl to paties gydytojo paklausiau, ką jis mano apie tai, kad senyvas žmogus (L. G. tada buvo apie 70) kilnoja svarmenis (vadinamuosius *hantelius*). Tas gydytojas pasakė, jog jeigu šis senyvas žmogus per daugelį metų įpratęs tai daryti, tai jis neturėtų to nutraukti, ypač staiga. Šie žodžiai irgi pasirodė labai svarbūs L. G. atveju.

Kartą grįžo iš įprastinio sekmadienio žygio, pavalgė, išsiplovė savo dubenėlį ir ėmė jį šluostyti. Aš sėdėjau šalia virtuvėje. Staiga L. G. veidas keistai sustingo, o dubenėlis iškrito iš rankų. Aš išsigandau, sugriebiau jį už pečių, ėmiau purtyti ir šaukti. Jis į tai nereagavo. Jausmas buvo toks, kad kūnas lyg ant kuolo pamautas. Gal aš jį išjudinau, o gal pats kiek pasviro ir nuleido galvą, bet tada atgavo sąmonę ir paklausė: „Ko taip šauki?“. Pasakiau: „Tu netekai sąmonės“. Tada keistai apsidžiaugė, keletą dienų vaikščiojo džiugus ir vis kalbėjo, kad tai buvusi mirties repeticija, kad jis patyręs, jog „užgesti yra vieni niekai“. Taigi, nėra ko bijoti.

L. G. išėjo į užtarnautą poilsį, turėdamas jau daugiau kaip 80 metų. Tai gana retas atvejis. Būtų gal ir dar dirbęs, bet išsivystė abiejų akių katarakta. Šitiek skaičius visą gyvenimą, tai nenuostabu. Buvo siūloma operuoti, įdedant sintetinius lęšiukus. Kas kitam žmogui būtų įprastas dalykas (gydytojai liepia, vadinasi reikia), L. G. tapo dideliu išbandymu. Svarstė ilgai ir sunkiai, kaip man prisipažino, kilo net minčių apie savižudybę. Ir tai nestebina, nes jo pasaulėjautos žmogus laiko kūną savo integralios asmenybės dalimi ir jam sunku susitaikyti su tuo, kad jis turi tapti kitų manipuliacijos objektu. Bandė įvairius alternatyviosios medicinos siūlomus būdus: masažus, pratimus, vandens procedūras. Kadangi tai nepadėjo, vis dėlto apsisprendė operuotis. Nors dar šiek tiek matė ir buičiai būtų to pakakę. Tačiau norėjosi ne tik gyventi, bet ir skaityti bei rašyti. Be to, gyvenimas, matyt, atrodė tuščias. Aš jį atkalbinėjau nuo operacijos. Man kažkodėl atrodė, kad nieko gero iš to nebus.

Prieš operaciją teko atlikti išsamų sveikatos patikrinimą. Grįžęs iš poliklinikos, ilgai prausdavosi po dušu. Matyt, norėjo „nuplauti“ nemalonius įspūdžius. Po vieno apsilankymo poliklinikoje man pasakė: „Medicina man yra kančia“. L. G. atveju problema buvo ne tiek pati operacija, kiek tai, kad pooperaciniu laikotarpiu negalima daryti judesių, didinančių akispūdį. Teko atsisakyti visų jam įprastų pritūpimų ir atsispaudimų, tuo labiau svarmenų kilnojimo. Trumpai tariant, L. G. fizinis krūvis staiga ir gana ilgam labai sumažėjo. Padarius vienos akies operaciją, aš jam siūliau kiek palaukti ir stengtis atstatyti fizinę formą. Tačiau jis pasakė, kad viskas esą sutarta ir neverta atidėlioti. Dar svarbu tai, kad L. G. (kad ir kaip keista) labai uoliai vykdė gydytojų nurodymus (matyt, bijojo blogų neklausymo pasekmių), o pastarieji, kaip įprasta, nebuvo linkę įsigilinti į konkretaus žmogaus gyvenimo įpročius. Operacijos išvakarėse L. G. dar išėjo į parką sportuoti, o kitą dieną, grįžęs po operacijos, nuėjo į lovą prigulti, sakydamas, jog jaučiasi nelabai kaip. Taigi, medicina paguldė L. G. ant menčių, o man tą dieną dingtelėjo, kad tai yra pabaigos pradžia.

Kai nuėmė tvarstį, labai džiaugėsi, atgavęs regėjimą, ir tuojau pat klausė chirurgo, ar jau galima skaityti. Gyvenimas trumpam prašviesėjo. Tačiau, deja, tik trumpam.

Staigaus gyvenimo būdo pakeitimo pasekmės netruko išryškėti. Labai paspartėjo senėjimas. Visas žmogus kažkaip sumažėjo, veide atsirado senukiška išraiška. Pastebėdavau sklerozės požymių: ėmė klausinėti to paties po keletą kartų ir pan. Nuotaika irgi prastėjo. Nuolat pabrėždavo, kad su senais žmonėmis niekas nesiskaito, niekam jie nereikalingi ir t. t. Taigi, gamtą pergudrauti sunku: viena pataisai, kita pagadini.

2003 metų pabaigoje pasigavo eilinį kvėpavimo takų virusą. Kaip visada, stengėsi „išvaikščioti“. Tačiau šį kartą sekėsi sunkiai. Kosulys ir skrepliavimas užsitęsė. Kelis kartus gėrė liepžiedžių arbatos ir prakaitavo, o kitą dieną nusiprausdavo ir vėl vaikščiojo. Bet būklė negerėjo. Silpo tiesiog beregint, vaikščiodavo svyrudamas. Bet vis tiek ėjo. Bibliotekose buvo įpratęs kas savaitę apžiūrėti naujų knygų ekspoziciją. Kartą grįžo sumuštu veidu, sakė kažkur griuvęs. Nuo to paakyje atsirado didelė mėlynė. Kitą kartą, besiramščiuodamas į sienas, bandė eiti į parką. Sakė, lauke būsiu geriau. Matėsi, kad geria labai daug vandens. Aš tą sykį bandžiau neleisti eiti, atsistojau skersai kelio sakydama „Negąsdink žmonių“ (atrodė tikrai prastai). Neklausė. Dar man papriekaištavo, kad jis neva iš visų jėgų stengiasi nugalėti ligą, o aš jam trukdanti. Matydama, kad šis incidentas virs grumtynėmis prie durų, nusileidau. Išėjo. Vėliau sakė, kad eidamas pargriuvęs ir negalėjęs atsikelti. Tada bandęs save pribaižti, bet nepavykę (teigė, jog pakelti prieš save ranką prieštarauja gamtos dėsniams). Visą laiką atsisakinėjo siūlymų kreiptis į medikus. Būklė vis blogėjo. Jam buvo liepta nuolat tikrintis akis, jau buvo suėjęs terminas. Tačiau pas oftalmologę eiti vengė, sakydamas, kad pastaroji, pamačiusi, kokia esanti jo būklė, paguldysianti į ligoninę. Tai rodo, kad savo būklę pakankamai gerai suprato, o medikų pagalbos sąmoningai nenorėjo. Toks elgesys liudijo ir savotišką didvyriškumą, ir nesiskaitymą su artimųjų jausmais. Buvo ir išdidumo bei nenoro pripažinti, kad yra silpnas ir reikalingas pagalbos. Žmonai pasakė, kad jeigu skambintų sūnus, jam pasakytų, kad tėvui jokios pagalbos nereikia.

Kartą, grįžusi iš darbo, radau mamą labai susijaudinusią. Sakė, kad L. G. keistai susmukęs kėdėje. Dabar esą geriau. Įėjusi į jo kambarį, radau sėdintį prie stalo. Įsakmiai prašiau gulti į lovą ir kviesti medikus. Atsakė, jog krizė praėjusi ir jis eisias į biblioteką. Porą kartų išėjome į parką kartu. Ėjo silpnai, įsikibęs man į parankę. Ypač bijojo eiti per gatvę, kur intensyvus judėjimas. Sakė, kad tik išeidamas iš namų jaučiasi esąs gyvas. Kalbėjo, kad dar gyvensias, dar pasidžiaugsiąs gamtos grožiu. Grožėjosi sniego baltumu. Paskutinio pasivaikščiojimo metu ilgai sėdėjo ant suolo prie įėjimo į parką ir žiūrėjo, kaip jauni žmonės lanksto vaiko vežimėlį ir deda į mašiną. Aš raginau eiti namo, sakiau, kad šalta, o jis atsakė: „Įdomu pasižiūrėti, kaip jaunimas gyvena“. Tai buvo atsisveikinimas su Vingio parku.

Vėliau, deja, teko prisiminti ir lovą. Kartą, visą sekmadienį pragulėjęs, vakare susiruošė į koncertą, sakydamas: „Kai atsigaus dvasia, atsigaus ir kūnas“. Atkalbėti buvo beviltiška. Tačiau po kurio laiko grįžo, matyt, nebebuvo jėgų eiti. Aiškino, kad supratęs, jog nebūsiąs imlus muzikai. Pagaliau visai nebegalėjo išeiti iš namų. Gulėjo lovoje. Aš vis siūliau medikus. Ne todėl, kad tikėčiau, jog jie čia ką nors padės. Tiesiog buvo labai sunku visa tai stebėti ir nieko nedaryti. O jis vis atsisakydavo. Balsas buvo neaiškus, švokščiantis, ant sprando išryškėjo abscesas (kaip vėliau paaiškėjo, buvo susidaręs abipusis pūlinis plaučių uždegimas). Kartą, man besiuilant gydytojus, išgirdau sakant: „Netrukdyk, duok man suvokti pabaigos prasmę“. Vis dėlto iškvietėme greitąją, bet važiuoti į ligoninę atsisakė. Galiausiai ėmė kliedėti. Atvažiavo iš Kauno sūnus Otonas, bet jo nepažino. Tada Otonas pasikvietė augalotą savo jaunystės draugą ir abu prievarta išvežė L. G. į ligoninę. Dar ir tada spardėsi ir bandė ištrūkti. Ligoninėje blaškėsi, todėl teko pririšti prie lovos. Visa tai buvo kraupu. Kadangi medikai konstatavo septinę būklę ir paguldė į reanimacijos palatą Santariškėse, daugiau jo nebepamatėme. Mirė 2004 metų sausio 25 dieną. Kai atsiėmėme kūną, veidas buvo neįprastai ramus, atrodo, kad šypsosi. Matyt, pabaigos prasmę jau buvo suvokęs.